

Så hender det at nød-fôr må hentes, der det er snarest å finne. Hest og kar har sin vante og bundne rute så lenge føret varer..... Kvinnene setter truger på bena, de drar til skogs — eller til den nærmeste barfokne rabben. De har øks og hakke med. Et kjelke-lass med mose og fin bjørkekvist hjelper på i fjøset.....

Våren og sommeren løser av..... lyse, varme dager, sol og gro-tid. Fjellbygdfolka merker ikke stort til, de har ikke stunder til å følge vårbrytning og sommer-modning, dagdrømmene blir borte i ørkes-slitet. Våren og sommeren — hvad er det? Tiden som setter arbeidstempoet noen grader i været..... tiden da alt skal satses og forberedes i det store lotteri som heter tilværelse og utkomme. Vedhugst i skogen, torvtaking i myrene for gårdens behov, — åker og nyland, våronn..... seterflytning, ysting og koking. Og slått og høionn melder sig..... Dager og døgn flyr med utrolig fart i en kort og hektisk sommer..... arbeidsdagen tar lengde — fra solrenningsleite om morgenen, til sen kveld. Kvinner og menn tar spenntak, en kamp for livet uavladelig, fjellbygdenes kår er slik... Ørk og kvardag.....

Men spør fjellfolket om de kunde tenke sig til å bytte! Til å flytte.....

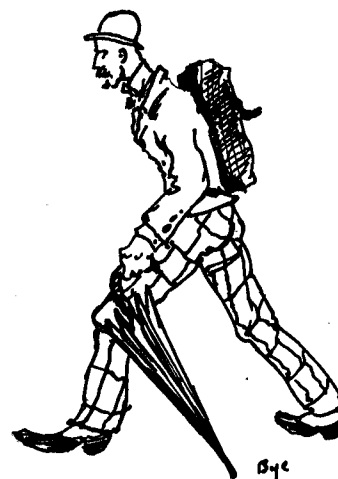
Einar Døhl.

Da og nu - - -

Fra de første turister meldte sig opunder Sylene og til idag.

Av Ola Stugudal.

I det vi i almindelighet forbinder med begrepet historie, er ikke 50 år noe langt tidsrum. Men de første 50 år av Trondhjems Turistforenings historie har vært så rike på utvikling på så mange områder at de fortjener et kapittel for sig. Turisttrafikken har nydt godt av fremskrittene på de forskjellige felter, og om det intense og målbeviste arbeide for å bringe turisttrafikken inn i de rette former — både for by og land — kunde her skrives en lang historie.

Jeg skal med disse enkle linjer forsøke å skissere noen trekk fra den tiden da de første turister begynte å melde sig heroppe, under Sylene og frem til idag. Fra den tiden var navnet turist et uforståelig begrep, legemliggjort i et vesen «der bar finere klær og hadde en opførsel som ikke passet inn i bondens jevne rolige dag — en lat fant som råk opover bygdene bare for å sole sig og hefte bort bønderne midt i ånnetiden».

Om disse vesener blev det blandt almuen laget mange ironiske vitser. Til dette siste kan det bemerkes at det var en velfortjent kvittering for den harsellas bønderne var utsatt for på byens gater når de gikk der i sine skinnbukser og røde toppluer.

Jeg var selv ute for dette den første gang jeg var ute i byen. De siktet antagelig til min topplue og spurte om bringebærene be-

«Da vi kom til byen, så byfolket på den røde topplua vår og spurte om bringebærene. Le-gynte å bli modne.»

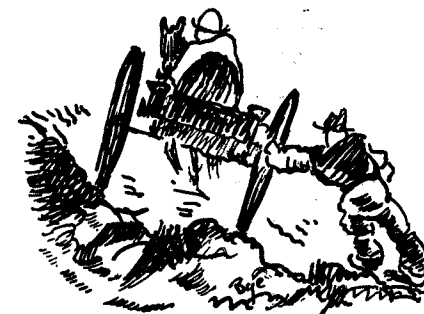
fynte å bli modne. Det er et langt tidsrum fra den tiden min mor satte stiftsamtmannens sønner til å skrape mysmørkjelen — hvilket arbeide de etter å ha brukt apostlenes hester fra Trondhjem til Stugudal mer enn gjerne utførte for å tilfredsstille den appetitt de hadde erhvervet underveis — og til idag da ikke mange bondekjærringer kan få sine egne gutter til å tilfredsstille sulten på en så simpel måte som ved å slikke i sig mysmør av kjelen.

Meget er hendt og meget arbeide er utført av Turistforeningen siden den tiden. Storsylen stod i folks bevissthet so men uintagelig festning, og til nu da næsten enhver mamsel, når hun ikke er alt for velfødd, kan legge Storsylen under sine føtter.

De kommunikasjoner so mstod til rådighet for de byfolk som hadde fått smak på høifjellet som det beste rekreasjonsmiddel, var alt annet enn ideelle sammenlignet med hvad nutiden kan by på dette område. Fra byen opover de lange dalfører var det ofte 12—14 mil til fots før man kunde begynne på noen fjellvandring, og på disse milene var det enten apostlenes hester eller den vanlige firbente hesten og karjolen som var befordringsmidlet. På den første måten fikk man en fottur som sa seks, men det kunde hende at det sved slik i fotsålene at de måtte smøres med bøndernes hjemmelagede salver før fjellturen kunde begynne — og det måtte også ofte væling til på støvlene, som måtte få et ekstra pålegg før hjemturen kunde påbegynnes. Og brukte man karjolen så sved også det — først og fremst

i baken ved å sitte og riste mil efter mil på en skranglet stol-kjerre på dårlige veier, bakke op og bakke ned. Men det sved også for pungen, for ved hvert skyss-skifte måtte man innløse de tilbakelagte mil i klingende mynt. Jeg husker at en kjøpmann fra Trondhjem — Jens Hoff, var det visst om jeg ikke tar feil — kjørte med egen hest helt fra byen og til Stugudal for å tilbringe en 3—4dager på fiske- og fjellturer. Med en og samme hest vilde dette si 3 dager frem og 3 dager tilbake under veis.

«— åt den her si'en ska det betterde inte velte!»

På oss som bodde oppe i fjellregionene, men som mange ganger særlig på vinters tid ønsket oss langt vekk fra dem, virket det rent ut sagt latterlig at folk vilde ofre så meget av tid, penger og besvær for å komme til fjellet, som de samme folk priste i høie toner. I 1876 blev så Rørosbanen åpnet, men som med alt nytt, tok det sin tid før folk blev opmerksom på at det gaes et befordringsmiddel hvormed man kunde komme sig til fjells på en billigere og behageligere måte enn tidligere da man strevet den 14 mil lange vei opefter Selbu og Tydal.

Det gikk dog ikke lenge før ruten blev lagt over Reitan når man skulde til eller fra Syltraktene. Den bare 3 mil lange fjellovergang — det halve av veien oparbeidet setervei og resten snaufjell — kunde til nød trafikeres med hjulredskap. Dette fristet da gamle og mindre raske folk til å forsøke fjellovergangen her med skyss,

delvis med ridehest og delvis med karjol, i begge tilfelle en alt annet enn behagelig transport. Det hendte nemlig at man måtte surre fast vedkommende i karjolen for at han ikke skulde kastes ut, og for skysskaren var slike jobber ikke nettop noe latmannsliv.

En liten anekdote til illustrasjon av hvorledes en slik karjolskyss i fjellet kunde arte sig: Vedkommende skysskar hette Jon Kåsen og han skysset en gammel og meget korpulent herre. De kjørte langs med en lang og meget skjev bakke hvor Jon gikk på nedsiden og støttet imot karjolen alt han orket. Han i karjolen begynte å synes at situasjonen blev temmelig kritisk, spesielt da vannet stod like inntil karjolen på nedsiden, og han utbrøt:

— Her velter det, Jon!

— Det kan gjerne hende, det, svarte Jon, men åt den her si'en ska det betterdø inte velte!

Nogen garanti for at det ikke skulde velte opover bakke vilde Jon Kåsen altså ikke gi. Det bilende publikum nu for tiden har neppe nogen forståelse av hvilke gjenvordigheter de reisende turister før i tiden hadde å overvinne.

I 1880-årene blev Meråkerbanen ferdigbygget og åpnet. Da fikk man en rundtur, hvori det inngikk 2 fjellovenganger mellom 2 baner. Nu begynte også skiturer i påsken så smått å komme i velten, idet man nu fikk holde sig i høiden fra bane til bane. Nedalen gård blev i denne tiden opdaget som et ideelt turiststed omtrent midtveis mellom Reitan og Meråker. Ruten med kvarterer blev nu Reitan, Stugudal, Nedalen, Gilså hytte, Meråker. Senere inngikk i ruten Storerikvoll og Kluksdal og på søndre side av Stugudal, Røros og Storelvevoll. På Gilså hytte var i 1880-årene enkefru Iversen vertinne. Det var en dame som nød alle turisternes vennskap og som alle var udelt tilfreds med — en dame verd å minnes i jubileumsboken.

Sommeren 1888 kom det en herre til Stugudal, full av fyrighet og energi. Man hadde for resten hatt litt føling med den karen før, da han hadde tilbragt sommerferien noen år på Løvøen i Tydal. Det var daværende adjunkt, senere direktør Carl Schulz.

Dette var mannen som først åpnet øinene på fjellfolket for hvad navnet turist egentlig betød og at det var en livsbetingelse for

byfolket om sommeren å komme til fjellets friske og frie natur for å sanke helbred og krefter for vinterens innestengte arbeide.

Turistforeningen var nu stiftet, og den så likesom sin første formann, som en oppgave å bibringe bønderne forståelsen av at de ved å instille sig på å ta imot turister kunde skaffe sig en inntektskilde som fullt ut opveide det bortheft av arbeidstid som fulgte med. På de gårder formannen anså mest skikket holdt han ordentlige instruksjoner om turiststell og hvor hovedvekten blev lagt på renslighet og vennlighet. På disse gårdene tinget han så kvarter og akkorderte om faste priser, og hvad det siste angår, kan det til hans ros sies at hans bysbarn neppe kunde ha noen bedre representant.

Det var den tiden —

Hvilken utvikling er det ikke skjedd på reiselivets område siden da? En utvikling som har omskapt hele miljøet i retning av bedre utstyr, bekvemmene og billigere befordringsmidler og flere og bedre kvarterer. Hytter er bygget, ruter opvardet, den tunge vadsekken er ombyttet med den lette Bergans meis, brennevinsflasken er skiftet ut med thermosen med kaffe eller melk. Ingen gir sig nu ut på milelange skiturer i fimnsko og Leksvikski a la E. A. Tønseth. Ski og utstyr er nedgjennem årene uteksperimentert slik at dette nu tilfredsstiller alle rimelige fordringer. Sykkelen og bilen har avløst hestene — både apostlenes og de andre — på landeveiene. Med egen eller leiet bil kan man nu kjøre fra byen om formiddagen og være på Nedalen i god tid om kvelden. Så går det statsdreven bilrute fra Hell til Stugudal 4 ganger ukentlig om sommeren. På Stugudal stopper veien op, men ved en 15 kilometer lang veistubb til Storelvevollen vil en bilrundtur fra Trondhjem via Røros, Aursunden, Stugudal, Tydal, Selbu og tilbake til Trondhjem være muliggjort.

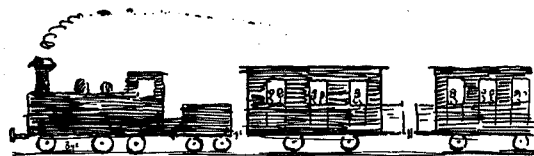
Enda skal det nevnes et gode som er kommet hakk i hel med turisttrafikken, og det er det ikke minst verdifulle, nemlig at byfolk og bygdefolk er kommet til større og bedre forståelse med hverandre, de har ved samværet lært å respektere og forstå betydningen av hverandres arbeide. I denne forbindelse bør det nevnes, at alle Turistforeningens formenn og styremedlemmer har erhvervet sig mange gode venner utover bygdene, blandt det folk

som de ifølge sin lederstilling innen foreningen er kommet i berøring med.

Når man nu i år står ved en milepel i Trondhjems Turistforenings historie, kommer man uvilkårlig til å spørre sig selv hvad de næste 50 års utvikling vil bringe på turistlivets område. Man vet at utvikling skal og må det være, det er en lov. Men hvordan vil den arte sig?

Ja, se dette er gjemt bak det slør som skjuler fremtiden for oss. Om 50 år vil det vel være reist store hoteller, der hvor hyttene nu står, — og biler — eller kanskje helst flyvemaskiner vil bringe turistene for hotellets dør. — Spådom. — Men hvor vil det så bli av romantikken i fjellet? — Ja, romantikk og romantikk er mange ting. Selv romantikken er relativ. Det er forbeholdt ungdommen å sverme i romantikkens verden. Det som var romantikk for oss, som nu er gamle, er kanskje ikke så romantisk lenger for ungdommen idag. Og det som er romantikk for unge idag, vil neppe være det for ungdommen om 50 år.

Ungdommen vil alltid forstå og skape sig sin romantikk i det miljø den lever i! Og godt er det!

Uskyldig dømt.

Av Bernhard Hanson.

Det er høstens dag i hjortejaktstia. — I Sandvasdalen ligger en treårs hjort — den er skaskutt og livet ebber sakte ut. —

Han som skjøt finner ikke dyret. Han er sikker på at han traff for han fant da noe blod i sporet. Nu har han imidlertid mistet dette og derinne hvor dyret ligger leter han ikke.

Skaskutte dyr stuper oftest der hvor jegeren anser det helt håpløst å lete. —

Det begynner desuten å mørkne. — Helst var det vel bare et streifsår som det blødde av og — det er enda noen dager igjen av jaktstia, så det blir sagtens råd for et dyr. — En liten skitthjort var det forresten også.

Ut på matta dør dyret.

To ravner som har natteplass i Ravnskrea kom over den like før det mørknet. Det var da såpas liv tilbake at det ikke nyttet for dem å få hakket hull på dyret før mørket bød dem å søke hen til sin hylle i fjellet. Men imorgen er det atter en dag. —

Inne ved Krokvatnet har to havørner sin matteplass i ei gammel fjellfuru. Denne furua har vært natteplass for ørner i lang tid.

De to som sover her nu er unger. De har sett dagens lys ivår i et fjellflåg oppe på Helgeland etsteds og er nu på sin første langreis på egen hånd.